חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

י"ב ברכות אמצעיות של תפילת שמונה עשרה כנגד י"ב חודשי השנה
(זוהר הקדוש)

א. לפי סדר זה, חודש מרחשון, החודש השני מכוון כנגד ברכת "השיבנו אבינו", הברכה השניה מי"ב הברכות האמצעיות בשמונה עשרה.

והנה הטור (או"ח סימן קטו) כתב "הברכה מתחלת באות ה' ומסיימת באות ה', הרי י', כנגד י' ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שמזומנים לבעלי תשובה". ומעתה נשאלת השאלה, מה הקשר בין חודש **חשון** לענין החזרה בתשובה, והרי היה הרבה יותר מתאים לומר שברכת השיבנו מכוונת כנגד חודש **תשרי** שבו עשרת ימי תשובה, עליהם נאמר בגמרא (יומא יח, א) שבהם הקב"ה מצוי וקרוב לשבים בתשובה, כדברי הטור. או כנגד חודש **אלול** שמראשיתו מתחילים ארבעים "ימי רצון" (טור או"ח סימן תקפא) בהם ריצה משה רבנו את הקב"ה לאחר חטא העגל, שנקבעו לדורות כארבעים ימי תשובה. ואף דורשי רשומות כבר מצאו רמזים וסימוכין לכך בפסוק "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג) - ראשי תיבות אלול. שבחודש זה "התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה" (משנה ברורה סימן תקפא ס"ק א).

וביותר תימה, מה מקומה של התשובה **לאחר** ארבעים ימי התשובה מראש חודש אלול ועד יום הכיפורים, שהמשכם בחג הסוכות, אשר משלים את התשובה לה', כדברי השפת אמת (סוכות, תרס"ב ד"ה עיקר) "**עיקר התשובה שלימה הוא בסוכות**. דכתיב (ישעיה מד, כב) מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך שובה אלי, וזו התשובה היא לשמו. כי התשובה מחמת פחד העונשין וגם מפחד הפגם שנעשה בנפש האדם אינו לשמה ממש. רק אחר שמחיתי פשעיך וחטאתיך ואין לו פחד כלל, רק שמתגעגע לשוב להתקרב אל השי"ת לעורר האהבה הנסתרת על ידי החטאים, זו תשובה שלימה. ולכן חג הסוכות הנסיון והעדות על בני ישראל שאחר המחילה הם עוסקים בתשובה לשמה". ואם כן, לאחר שזכינו ועסקנו בתשובה בחודשי אלול ותשרי, מדוע יש צורך להתפלל שוב עבור חזרה בתשובה כנגד חודש חשון, וצ"ע.

ביאור ברכת השיבנו

ב. בראש ובראשונה, יש להבין מדוע בפתיחת הבקשה לשוב בתשובה אומרים "הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ **לְתוֹרָתֶךָ**", ואחר כך "וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ **לַעֲבוֹדָתֶךָ**". וכנראה ההסבר הוא, שלימוד התורה הוא יסודו ותחילתו של תהליך התשובה, ויש קשר הדוק בין התורה והתשובה, וצ"ב פשר הדבר.

כמו כן יש להבין מהי התשובה ה"**שְׁלֵמָה**", ומהי דרגת התשובה "**לְפָנֶיךָ**".

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

בספר נחל אליהו (הובא בטללי אורות, שמונה עשרה) כתב: "שונה חתימת ברכה זו, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה, וכן חתימת ברכת המשפט "מלך אוהב צדקה ומשפט", מחתימת שאר הברכות. בברכות האחרות, כגון "חונן הדעת", "גואל ישראל", "רופא חולי עמו ישראל", "מברך השנים", וכן שאר הברכות, חותמים אנו בברכה המפרטת את **פעולת ה'** עליה התפללנו בברכה עצמה. ולפי זה כמו כן בברכת "השיבנו" היה מן הראוי לחתום "**המשיב** בתשובה" ולא "**הרוצה** בתשובה", וצ"ע.

ירידת המבול - חנוכת בית המקדש הראשון - תשובה שלימה - מזל עקרב - שבט מנשה - חודש מרחשון

ג. לדעת רבי אליעזר שבחודש תשרי נברא העולם, בי"ז בחשון התחיל לרדת המבול, כפי שמוזכר בפרשת נח (בראשית ז, יא) "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו".

ובספר מלכים (א ו, לח) נאמר: "וּבַשָּׁנָה הָאַחַת עֶשְׂרֵה בְּיֶרַח בּוּל הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי כָּלָה הַבַּיִת [הסתיימה בניית בית הקדש הראשון] לְכָל דְּבָרָיו". ופרש"י: "בירח בול, הוא מרחשון, שהעשב בלה בשדה, ובוללין לבהמה מן הבית". ויש לבאר מה הקשר בין ירידת המבול וסיום בניית בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך, לברכת "השיבנו".

לשמו של החודש "חשון", מקדימים את התוספת "מר", והחודש נקרא בשם "מרחשון". ובספר התודעה הובאו שני הסברים בטעם הדבר: "מפני שבחודש זה אין שום יום טוב ואין בו שמחה, אבל היו בו כמה צרות רעות ומרות לישראל. בחמשה עשר לחודש חשון, בדה ירבעם בן נבט חג מלבו והגדיל חרון אף ה' על ישראל (ראה מלכים א יב, לב). ובחודש הזה נפרע הקב"ה מדור המבול ושטף עולם ומלואו. לכן קוראים חודש זה "מר חשון", חודש שהיה רע ומר". עוד מובא בספר בני יששכר (מאמר א אות ב) "אשר עינינו רואים כל הגזירות המתחדשות על שונאי ישראל מן המלכויות וכן נתינת המסים וארנוניות התחלתן תמיד מן מרחשון. ואמר הטעם, שבחודש הזה היתה המרידה במלכות בית דוד והמליכו את ירבעם, על כן גזירת המלכויות במרחשון". ויש לבאר כיצד "מרירות" חודש חשון, קשורה לברכת "השיבנו".

בספר יצירה (פרק חמישי משנה ט) מובא כי מזל חודש חשון הוא **עקרב.** ויש להבין מה הם תכונותיו של העקרב, ומהי משמעות הקשר בין חודש חשון ומזל עקרב לברכת "השיבנו".

בספר בני יששכר (חדש חשון, מאמר א אות ב) מובא, כי חודש חשון מתייחס לשבט מנשה, ויש להבין מה היה יחודו של שבט מנשה, ומדוע חודש חשון מתייחס לשבט מנשה, ומה שייכותם של חודש חשון ושבט מנשה לברכת "השיבנו".

• • •

אומרים לאדם שוב בתשובה יום אחד לפני מיתתך - ונמצא כל ימיו בתשובה

ד. ונראה ביאור הדברים, על פי מאמרו של רבי אליעזר (מסכת אבות פ"ב מ"י) "ושוב יום אחד לפני מיתתך". ובגמרא (שבת קנג, א) פירשו את דבריו: "שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, וכי אדם יודע איזהו יום ימות, אמר להן וכל שכן, ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה". ופירש רש"י: "שמפני שאינו

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

יודע איזה יום ימות, וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו, **נמצא כל ימיו בתשובה יהיו**". והרמב"ן הוסיף וכתב באיגרתו המפורסמת: "ותפשפש במעשיך **בבוקר ובערב**, ובזה יהיה כל ימיך בתשובה". ומבואר שיש חיוב תמידי לחזור בתשובה, ואין להתמהמה רגע אחד מלחזור בתשובה.

ונראה בהטעמת הדברים בהקדם קושיית הגרא"מ שך, ראש ישיבת פוניבז' (הובא בטללי אורות, שמונה עשרה עמ' קפט) "מפני מה הקדים הרמב"ם את הלכות **תשובה** בראש ספרו הגדול ה"יד החזקה", מיד לאחר הלכות **יסודי התורה**, הלכות דעות והלכות עבודה זרה. בשלמא עניינים אלה של יסודי התורה, מקומם בראש הספר, ברם לכאורה מקומם הראוי והנכון של ענייני התשובה, הוא לאחר פירוט המצוות והלכותיהן, ואז היה מקום לבאר את דינו ותקנתו של זה אשר נכשל בחטא ועבר על מצות ה'".

וביאר הרב שך: "כי יסוד התשובה הוא **החשבון**, הפשפוש והמשמוש התמידי במעשים ובדיקתם בדיקה אחר בדיקה שמא דבק בהם פגם ודופי. ואדרבה, ככל שהתעלה האדם למדרגה נעלית יותר, כי אז עליו לדקדק היטב במעשיו שמא נפגמה בהם השלמות, וכמו שנתבאר במסילת ישרים - על כן יאמרו המושלים, ביצרם, בואו חשבון. כי דווקא מדרגת **מושלים ביצרם** שאליה זכו להגיע, מחייבת אותם יותר מאחרים ל"בואו חשבון". דווקא הם, יותר מאחרים, מבינים עד כמה נצרך הדבר. נמצינו למדים, שמצות התשובה, דיניה והלכותיה, הם **יסוד וראש לכל מעשה האדם**, והרי הם **יסודי התורה** ממש. לפיכך בחר הרמב"ם לפתוח בהם בספרו הראשון מתוך י"ד הספרים הכוללים את כל התורה כולה".

ומסיים הרב שך: "נמצינו למדים **שמצות התשובה**, דיניה והלכותיה, הם **יסוד וראש לכל מעשה** האדם, והרי הם **יסודי התורה** ממש. לפיכך בחר הרמב"ם לפתוח בהם בספרו הראשון מתוך י"ד הספרים הכוללים את כל התורה כולה".

מצות התשובה אינה מוגבלת לזמן מסויים, ואף שבוודאי יש זמנים "מסוגלים לתשובה", כבימי הרצון של החודשים אלול ותשרי, אולם בהיות התשובה "יסוד וראש לכל מעשה האדם", על האדם להימצא **כל ימיו** בתהליך של תשובה.

חודש מרחשון - המשך עבודת התשובה של חודשי אלול ותשרי

ה. ומעתה ברור איפוא, הצורך המיוחד וההדגשה בענין החזרה בתשובה **בחודש חשון**, כפי שנראה מסדרם של הברכות האמצעיות בתפילת שמונה המכוון כנגד חודשי השנה. **דווקא** לאחר התרוממות הרוח בסיומם של ימי הרחמים והסליחות ומחילת החטאים ביום הכיפורים, ובתום מועדי חודש תשרי, אסור לנוח על זרי הדפנה ולחשוב שכבר אין צורך במאמץ רוחני, אלא במיוחד בחודש חשון יש להמשיך את תהליך התשובה ביתר שאת וביתר עוז, כדברי החיד"א בספרו עבודת הקודש (מורה באצבע אות רחצ) "אחר החג **וחודש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה**, כי הוא תחילת השנה והוי סימנא טבא לכל השנה. ועתה כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפנים [דהיינו לא באמת] חס ושלום, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת ה', לא לרצון יהיה. ולכן אדרבה, יעשה סימן טוב לכל השנה, ירוץ כגיבור בעסק התורה והמצוה כיד ה' הטובה עליו".

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

עבודת התשובה בחודש חשון היא **המשך** בלתי נפרד לעבודת התשובה של החודשים הקודמים, ולא עוד, אלא שדווקא ההתמדה והמאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה ובעבודת התשובה בחודש חשון, היא המודד לאמיתות עבודת הימים הנוראים וחודש תשרי שלא נעשתה באופן "חד פעמי", אלא היא מתמשכת ומתעצמת גם בחודשים הבאים לאחר מכן. ומטעם זה הקדימו את התוספת "מר" לשם החודש "חשון", כדברי רבי שמחה בונם מפשיסחא (הובא באמרי אמת, בראשית תרצ"ב) "לכך נקרא חודש "**מר**" חשון מלשון "**רחושי מרחשן שפתיה**", שאחרי התהילות והתשבחות של הימים נוראים וימים טובים צריך להיות "רחושי מרחשן שפתיה".

שפתי האדם צריכות להיות "מרחשות" מקדושת הימים הנוראים בחודש חשון, כדי לבטא את ההתמדה וההמשכיות בעבודת ה' לאורך כל ימות השנה, ולהמתיק את מרירות ימי השגרה הבאים אחרי החגים, כאשר אין בהם ימים טובים והשפעות רוחניות, ולעשות זאת באמצעות המשכת קדושת ימי חודש תשרי לכל השנה.

גילוי הקדושה בעולם החומרי - בחודש חשון

ו. ממוצא הדברים נבוא לביאור יחודו של שבט מנשה, ושייכותם של חודש חשון ושבט מנשה לברכת "השיבנו".

השם מנשה מבטא "שכחה", כלשון הכתוב (בראשית מא, נא) "וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה, כִּי נַשַּׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עֲמָלִי וְאֵת כָּל בֵּית אָבִי". ובספר שבטי נחלתך (שער מנשה, פרק ב) כתב כי "שורש כוחו של מנשה שנאמר בו כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, הכוונה שאף שנשכח ממנו שורשו ובית אביו, הוא צמח מעצמו לשלמות המתאימה לגמרי לבית אביו".

והדברים מבוארים בפירושו של הנצי"ב העמק דבר (פרשת ויחי, בראשית מח, יד) שכתב "**שלא היה אפרים קודם למנשה אלא בעניינים רוחניים**, מה שלמעלה מהליכות עולם הטבע, **אבל בהליכות עולם היה מנשה קודם וגדול מאפרים**". ולפי זה ביאר הנצי"ב (שם פסוק כ) את הברכה הידועה "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה", וז"ל: "באמת היה עוד זרע ברוכי ה' בנכדי יעקב כמו פרץ וזרח ועוד הרבה, אבל אפרים ומנשה היה כל אחד גדולתו משונה מבחירו, **אפרים היה גדול בתורה ודבק לאלוקיו, ומנשה בהליכות עולם ועוסק בצרכי ישראל**". וביאור הברכה הוא: "ישימך אלוקים **כאפרים - אם יהא עוסק בתורה, יצליח כמוהו. וכמנשה - אם יהיה עסוק בהויות העולם, יהיה כמנשה**". כלומר, אפרים אמנם היה גדול יותר בתורה ממנשה, אך גדלות זו היתה **אך ורק בתורה, ולא היה מעורה בהליכות עולם**. אולם גדלותו של מנשה היתה "שצמח מעצמו לשלמות המתאימה לגמרי לבית אביו", והיינו **במה שהגדלות בתורה היתה מתוך מעלתו בהליכות העולם**, ומעורבותו בענייני העולם הזה לא פגעה כמלוא הנימה בשלמות גדלותו בתורה.

לאור האמור ביאר בספר שבטי נחלתך: "בהקבלת החדשים לשבטים מתייחס שבט מנשה לחודש חשון. והטעם להמשך דברינו, שחודש זה הוא היחיד בשנה שאין בו מועד, וזה בחינת מנשה שנראה בו שכחת

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

השורש, וח"ו הוא ניתק מן הקדושה, אולם הוא מברר שמעצמיותו מתעלה והוא מתאים לגמרי עם הקדושה שלמעלה".

יחודו של שבט מנשה, להגיע לשלמות בתורה למרות העיסוק בהוויות העולם. ומעתה אין מתאים יותר מאשר חודש חשון, שמתחילים בו ימי החולין לאחר חגי חודש תשרי, לשבט מנשה שגילה את הקדושה גם בעולם החומרי, ולבקשת התשובה בברכת "השיבנו" הממשיכה את עבודת התורה, התשובה וההתעלות של החודשים הקודמים, בתוך ימי החולין של חודש חשון המתחיל את תקופת החורף נטולת המועדים.

ואף תכונותיו של העקרב, מזלו של חודש חשון, מתאימות למבואר לעיל, וכפי שביארנו בספרנו רץ כצבי (חודשי השנה ח"ב, מערכת המזלות) שמרחב מחייתו הרגיל של העקרב במקום נמוך, מתחת לאבנים ושיחים, במקומות מוזנחים ושפלים - מסמל את האדם החש בחודש חשון את מרירות הירידה למקום נמוך לאחר העליה הגבוהה של חודש תשרי. לאחר נשימת אויר פסגות בחודש תשרי, עלול האדם לחשוב כאילו מצוי הוא במקום נמוך, מושלך בין אבנים ושיחים כעקרב. או אז, עליו להתחזק מיד ולהיזכר שעקיצת העקרב רק מכאיבה, ובדרך כלל אינה ממיתה. אווירת היאוש ונמיכות הרוח מכאיבה ומסוכנת, אך יש לה תרופה: להתעשת ולהיחלץ חושים להתרומם ממקומו הנמוך ולהתחבר לאווירת הקדושה של ימי חודש תשרי - כדי שחלילה לא יגרם נזק בלתי הפיך.

• • •

יסוד התשובה - עמל התורה - בחודש מרחשון

ז. בספר נפש החיים (שער ד פרק לא) כתב: "עיקר התשובה שלימה האמתית שהיא מאהבה, הוא רק על ידי עסק התורה כראוי, וכמו שנאמר הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ **לְתוֹרָתֶךָ** וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ **לַעֲבוֹדָתֶךָ**". ולמדנו מדבריו את פשר ההדגשה בהקדמת הבקשה "הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ **לְתוֹרָתֶךָ**", בראשית התפילה לזכות ל"תשובה שלמה". כי הדרך ל"תְּשׁוּבָה **שְׁלֵמָה**" שאותה אנו מבקשים - היא באמצעות **עסק התורה.** וכפי שמובא בשם הגר"א בספר מעשה רב החדש: "כאשר מבקש האדם לשוב בתשובה שלמה ומתנחם על עוונותיו, אין לו תקנה אלא לקבל עליו עול תורה. וזהו שאנו אומרים הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ **לְתוֹרָתֶךָ**, ורק אז וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ **לַעֲבוֹדָתֶךָ**" (על פי טללי אורות, שמונה עשרה עמ' קפט).

והנה הפרי צדיק (פרשת נח אות א) הביא את דברי חז"ל בגודל מעלת בני דור המבול, שאילולא חטאיהם היו ראויים שתינתן להם התורה: "**בדור המבול היה ראוי למתן תורה**, כמו שאיתא במדרש רבה (שמות ל, יג) אמר רבי אחא ביקש הקב"ה ליתן להם [לבני דור המבול] ארבעה דברים **תורה** ויסורין ועבודת קרבנות ותפילה, ולא ביקשו... אמר להם הקב"ה, מי גרם לכם שתאבדו מן הערב של העולם הזה ומן הבקר של העולם הבא, **מפני שלא קבלתם את התורה** שיש בה דין. ובזוהר הקדוש (פרשת פנחס דף רטז, ברעיא מהימנא) איתא, עתיד הוה משה לקבלא אורייתא בדרא דטופנא, אלא בגין דהוו רישעייא, הדא הוא דכתיב בשגם הוא בשר, בשג"ם זה מש"ה [משה רבינו היה ראוי לקבל את התורה בדור המבול, אלא בגלל שהיו רשעים, לא ניתנה תורה בדורם]. והיו זוכין לתורה שבכתב ותורה שבעל פה שנרמזו במה שנאמר (בראשית ז, יא) נבקעו כל מעינות תהום רבה, מבועי דחכמתא לתתא [שערי החכמה בעולם התחתון],

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

וארובות השמים נפתחו, תרעי דחכמתא לעילא [שערי החכמה בעולם העליון], כמו שאמרו בזוהר הקדוש (ח"א קיז, א)".

ובביאור הדברים הוסיף רבי אברהם שארר (פרשת בראשית תשס"ג, מאמר ג), כי בחודש חשון קיימת סגולה של ריבוי חכמה: "בימי חשון התחילו מי המבול לדעת רבי אליעזר, ואמרו חז"ל כי באמת דור המבול היה צריך להיות דור מקבלי התורה, ומבואר בפרי צדיק (ראש חודש מרחשון) על מה דכתיב ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה, דהיינו שנפתחו מבועי דחכמה של תורה שבעל פה, וארובות השמים נפתחו הם שערים של חכמה תורה שבכתב. וכאשר קלקלו נהפך המים של תורה, להיות ריבוי המים שבו נשטפו. ולכן בעת מתן תורה אמר בלעם ה' למבול ישב. נמצא כי באמת **בשורש עמוק יש בחודש הזה של חשון השפעה גדולה של ריבוי אור החכמה**". ומסיבה זו, הסתיימה בניית בית המקדש הראשון בימי שלמה בחודש חשון: "בית המקדש הוא המקום שממנה יוצאת הוראה לעולם. נמצא **שחודש חשון יש בכוחו להפיץ אור התורה בעולם**, אבל עדיין לא נתגלה עומק זה שיש בימי חשון".

ומכאן המסקנה: "אבל מרחשון נקרא כן על שם שמעשיו עמוקים, כי עמוק **בתוך חודש זה גנוזים כוחות גדולים לעמול בתורה** ולקבל עול התורה, כי יש השפעה גדולה של תורה בימים אלו, השפעה של מים - ואין מים אלא תורה. וצריך האדם להיות מלא חיות דקדושה בחודש זה, **שיהיו מעשיו של אדם רוחשים בחודש הזה**, ללמוד תורה ולהתפלל בחיות דקדושה, ועל ידי זה להיות שייך לאורות הגדולים הגנוזים בימי החודש".

ומעתה עולים כל הדברים בקנה אחד, הדרך להגיע ל"תְּשׁוּבָה **שְׁלֵמָה**" היא באמצעות **עסק התורה**, ועל כן חודש חשון שהוא זמן "השפעה גדולה של ריבוי החכמה", ובו "גנוזים כוחות גדולים לעמול בתורה", מתאים ומסוגל להמשיך את עבודת הימים הנוראים בבחינת "מרחשן שפתיה", בעליה בתורה וביראת שמים, שמתוכם מתעלים ומשיגים את התשובה השלמה.

כאשר מתעלה לדרגה גבוהה יותר - צריך תשובה על חטאים שלא נתבע עליהם מקודם לכן

ח. ונראה להוסיף בביאור מעלת החזרה בתשובה בחודש חשון.

ידועה קושיית העולם, במוצאי יום הכיפורים, עם סיומם של ימי הרחמים שהגיעו לשיאם בתפילת נעילה, לאחר גמר הווידוי והחזרה בתשובה וקבלת עול מלכות שמים בדבקות עילאית, כמעט בתוך כדי דיבור מתפללים "הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ" ו"סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ", ונשאלת השאלה על מה ולמה צריך לבקש סליחה ולחזור בתשובה לאחר ההזדככות ביום הכיפורים.

והתשובה, כי "הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה" (יבמות קכא, ב), ולכן לאחר שהאדם שב בתשובה ועוונותיו נמחלו והוא מתעלה לדרגה גבוהה יותר, מתעוררות עליו תביעות לפי ערך דרגתו החדשה, שבה הקב"ה מדקדק עמו "כחוט השערה" על מעשים שבדרגתו הקודמת לא נתבע עליהם, ועליהם יש צורך בבקשה מחודשת לשוב בתשובה ולסליחה [ואף לאחר פטירת האדם מהעולם, מובא בשם האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כב) שלאחר שמתמרק הצדיק ומתעלה למחיצה יותר עליונה

חודש חשון
השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה

"יחזירוהו להענישו למרק החטאים היותר קלים, ואחר כך יחזירוהו להענישו עוד על דקדוקי מצוות שהם כחוט השערה בסוד סביביו נשערה מאד, ואז יעלוהו במחיצתו האמתית הראויה"].

ובספר שמועת יצחק (מוצאי יום כיפור, עמ' קפב) כתב הסבר נוסף, מדוע דווקא לאחר חזרה בתשובה ומחילת חטאים, צריך להוסיף ולהמשיך לחזור בתשובה ולבקש סליחה על עוונותיו: "רק משנמחלו העוונות יכול אדם להעמיק לרובד עמוק יותר ולדרגא גבוהה יותר של תשובה, אשר כל זמן היותו מסובך בסבך עוונותיו, לא יכול הוא להגיע להכרה מעמיקה זו ולדרגא כזו של תשובה".

לאור זאת מובן ומבואר מדוע **דווקא** לאחר ההתעלות הרוחנית בחודשים אלול ותשרי, צריך להמשיך בעבודת התשובה בחודש חשון, היות ואדרבה, ההתעלות הרוחנית לדרגות גבוהות יותר, גורמת לכך שצריך לשוב בתשובה על חטאים שלא נתבע עליהם בדרגתו הקודמת.

ונראה כי עליה זו מדרגה אחת של תשובה לדרגה גבוהה יותר של חזרה בתשובה, היא הבחינה המבוארת בדברי רבנו יונה (שערי תשובה, שער ראשון אות ט) "מדרגות רבות לתשובה, ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקב"ה. ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה, אך לא **תטהר הנפש טוהר שלם** להיות העוונות כלא היו, זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו". הדרגה הגבוהה ביותר של התשובה היא טהרת הלב, הבאה לאחר בקשת הסליחה. ורק כשמגיע לדרגה זו, זוכה לחזרה "בִּתְשׁוּבָה **שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ**", כדברי רבי אליהו לאפיאן בספרו לב אליהו: "אדם שלא טיהר נפשו טוהר שלם, ולא עקר לחלוטין את תאוותו לאותו חטא, אמנם בעל תשובה הוא, אבל אין תשובתו שלימה, ולא יוכל לעמוד לפני ה', כי לא נמחקו לו כל עוונותיו והם אינם כלא היו. וזהו שאנו מתפללים והחזירנו בתשובה **שלימה**, שנזכה לטהר נפשנו טוהר שלם ולעקור מלבנו את תאוות החטא לגמרי, כי אז יימחקו לנו כל עוונותינו כלא היו ולא ישאר מהם שום רושם, ואז נוכל לעמוד **לפניך**".

והדברים מבוארים בשפת אמת (סוכות תרל"ו) "איתא ברעיא מהימנא פרשת נשא, שיש ב' מיני בעלי תשובה, מי ששב כדי לתקן החטא בלבד. אבל תשובה **שלימה** הוא לבתר דשב משתדל באורייתא בכל כוחו עי"ש. פירוש, שאין התשובה בעבור כפרת נפשו רק כדי שיהיה טהור לעבודת הבורא. לכן שב להסיר המחיצה שנעשה בנפשו על ידי העוונות".

נמצא כי הדרך לזכות לקיומה של הבקשה "והחזירנו בתשובה **שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ**", היא בחודש חשון, לאחר ההתעלות הרוחנית בחודשים אלול ותשרי לדרגת **טהרת הלב**, שמעמידה את האדם במדרגת **שלמות** החזרה בתשובה ובקירבה **לפניו** יתברך.

ולפי דברי השפת אמת, שהתשובה השלמה במדרגת טהרה הבאה על ידי ש"משתדל באורייתא בכל כוחו", מוטעם סדר בקשת התשובה הפותח בבקשה "הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ **לְתוֹרָתֶךָ**", כי מתוך **עמלה של תורה**, סרה "המחיצה הנעשית בנפשו על ידי עוונות", וזוכה לשוב בתשובה "**שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ**".

ומבואר ביותר עיתוי התשובה הבאה מתוך עמלה של תורה **בחודש חשון**, שהוא זמן "השפעה גדולה של ריבוי החכמה", ובו "גנוזים כוחות גדולים לעמול בתורה", כמבואר לעיל.

חודש חשון

השיבנו אבינו - כל ימיך בתשובה